

Den nøjes som Arbejdsgiver ikke med ganske simpelt at spørge: Præsterer du det Arbejde for mig, for hvilket jeg giver dig din Løn, eller præsterer du det ikke? men desuden siger den: Jeg vil fortælle dig, hvor du skal bo, jeg vil som stor Arbejdsgiver have Ret til at gribe ind i dine personlige Ønsker paa dette Punkt og befale dig, hvor du skal bo. Dette er netop et Eksempel paa, at Bedriften begynder at gribe ind over Personligheden, men jeg har aldrig hørt, at de ærede Herrer har løftet deres Stemme imod det.

Jeg skulde, hedder det, anse det for mit Monopol at arbejde paa Lovforslag af denne Slags, og naar jeg ikke har været med i Arbejdet, skulde jeg paa Forhaand stille mig imod et saadant Forslag! Nej, et saadant Monopol har jeg aldrig hævdet for mig. Jeg hævder, at jeg har været den første, der — for mere end 30 Aar siden og meget indgaaende — har rejst og behandlet dette Spørgsmaal her i Landet; efter mig har to andre behandlet det, Leerbeck i en fortræffelig Afhandling og Ussing i en fortræffelig Afhandling, og naar som helst i Tiden fra 1892 og op til 1914 de Herrer vilde have opfordret mig til at være med til at udarbejde eller forberede Lovforslag med Hensyn til de koncentrerede Bedrifter, vilde jeg med Glæde have været med til det. Men i al den Tid har de Herrer ligget fuldstændig tot. De har slet ikke kendt de koncentrerede Bedrifter, de har ikke anet noget om Monopoler og den Slags, jeg har ikke hørt et Kvæk fra de Herrer om en Lovgivning i den Retning i alle disse Aar. Men nu efter 1914 beder jeg meget om, at jeg maa faa Lov at trække Vejret, inden jeg begynder at affatte Lovforslag om dette Spørgsmaal, der hører til de vanskeligste Spørgsmaal, der eksisterer i Nutiden, til de mest betydningsfulde, det er rigtig, men ogsaa til de vanskeligste Spørgsmaal, der eksisterer i Nutiden.

Det er ikke saaledes, som det ærede Medlem udtalte, at jeg skulde være nogen begejstret Tilhænger af laissez-faire. En begejstret Tilhænger af laissez-faire det kan jeg ikke blive, for vi har set nogle Gange i Historien, hvilke Resultater der vil komme ud af et laissez-faire ført ud i sin yderste Yderlighed. Men lige saa lidt er jeg nogen begejstret Tilhænger af eller blot en Til-

hænger overhovedet af Socialismen, som er Modstykket til laissez-faire. Det er i det hele let at lade Pendulet svinge ud i de to Yderligheder og saa sige, at man stiller sig enten i den ene Yderlighed eller i den anden; men det er ganske overordentlig svært at staa midt imellem og sige: Vi maa have fri Bevægelighed i Erhvervslivet, det er nødvendigt, at det private Initiativ gør sig gældende, det er en Nødvendighed, at Egeninteressen gør sig gældende, men det er naturligvis ogsaa nødvendigt, at der er en Begrænsning for det private Initiativ og for Egeninteressen, og dér kommer jo saa Spørgsmaalet om Fællesinteressen og Samfundsinteressen til at gøre sig gældende. Det er denne Midterstilling, der netop er det overordentlig vanskelige, og hvis det ærede Medlem Hr. Rode tror, at det vil være muligt at forme det Lovforslag, der ligesom danner Organisation for en saadan Mellemstilling, hvis det ærede Medlem tror, man kan det ved Hjælp af Forhandling i et Udvalg, og hvis det ærede Medlem tror, det er rigtig at gøre det paa et Tidspunkt som det nuværende, hvor alle Hjerner og alle Følelser er paavirket af det, der er sket rundt omkring os, saa vil jeg sige, det er en stor Misforstaaelse. Skal vi gøre noget i den Retning, maa vi forberede det, vi maa være fattet paa et langvarigt, forberedende Arbejde, vi maa have en Kommission bragt til Veje, og et af de allervæsentligste Materialer for denne Kommission med Hensyn til Bedømmelsen af Forholdene her i Landet bliver det, som en Gang vil ligge færdigt fra den nu nedsatte Undersøgelseskommissions Side. Det maa vi under alle Omstændigheder afvente.

Knud Kristensen: Det ærede Medlem Hr. Hans Nielsen gjorde sig til Talsmand for den Opfattelse, at min Tale var Udtryk for det mest gammeldags og det mest reaktionære, han i lang Tid havde hørt. Nu er det ikke saa nemt at afgøre, hvad der er det mest gammeldags. Vi ved alle, at Samfundsudviklingen i økonomisk Henseende er gaaet frem og tilbage i hvert Fald i høj Grad har skiftet Former. Snart har det været Samfundsmagten, der har grebet mere eller mindre stærkt ind, snart har der været større eller mindre Plads for den enkeltes frie Initiativ til at røre sig. Jeg skulde mene,